

ДО

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД

НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

С Т А Н О В И Щ Е

по конституционно дело № 15 за 2002 г.

Уважаеми госпожи и господо конституционни съдии,

В искането на Общото събрание на гражданската колегия на Върховния касационен съд (ВКС) се поддържа, че въведената със Закона за изменение и допълнение на Закона за международния търговски арбитраж (ДВ, бр. 46 от 2002 г.) процедура за отмяна на арбитражно решение противоречи на чл. 8, чл. 56, чл. 117, ал. 2, чл. 119, ал. 1, чл. 122, ал. 1 и чл. 124 от Конституцията на Република България. Изложени са конкретни съображения за противоречие с някои от посочените конституционни разпоредби на § 1 и § 3, ал. 1. Поискано е, поради обвързаността им с оспорените разпоредби, проверката на Конституционния съд да обхване така също § 2 и § 3, ал. 2 от закона.

Според нас искането на Общото събрание на гражданската колегия на ВКС е неоснователно, поради което молим да го отхвърлите по следните съображения:

По искането за установяване на противоконституционност на § 1

С § 1 се изменя чл. 47 от Закона за международния търговски арбитраж. Изменената разпоредба предвижда, че арбитражното решение може да бъде отменено от Върховния касационен съд, ако страната, която иска отмяната, докаже някое от следните основания:

1. тя е била недееспособна при сключване на арбитражното споразумение;

2. арбитражното споразумение не е било сключено или е недействително съобразно закона, избран от страните, а при липса на избор - съобразно този закон;

3. предметът на спора не подлежи на арбитраж или арбитражното решение противоречи на обществения ред на Република България;

4. тя не е била надлежно уведомена за назначаване на арбитър или за арбитражното производство или поради независещи от нея причини не е могла да вземе участие в производството;

5. решението разрешава спор, непредвиден в арбитражното споразумение, или съдържа произнасяне по въпроси извън предмета на спора;

6. образуването на арбитражния съд или на арбитражната процедура не е съобразено със споразумението на страните освен ако то противоречи на повелителни разпоредби на този закон, а ако липсва споразумение - когато не са приложени разпоредбите на този закон.

По същество с § 1 триинстанционното производство по иски за отмяна на арбитражни решения е заменено с разглеждане на иска от ВКС. Считаме, че едноинстанционното разглеждане осигурява нужната бързина по приключване на споровете относно последиците от арбитражни решения, като законодателната промяна преследва и друг резултат - арбитражното решение на практика да придобие стабилността на влязло в сила съдебно решение и арбитражът да се превърне в пълноценна алтернатива на държавното правосъдие. Разглеждането на делата именно от ВКС осигурява необходимата при едноинстанционното производство гаранция за правилност. Освен това защитата срещу порочните арбитражни решения се приближава до защитата срещу влязло в сила съдебно решение - и искът за отмяна на арбитражно решение, и производството за отмяна на влязло в сила съдебно решение се разглеждат от най-високата съдебна инстанция - ВКС. От друга страна, основанията за отмяна продължават да отчитат спецификата на арбитражното решение в сравнение със съдебното - че се касае до частноправно волеизявление, а не до властнически акт на държавен орган.

В искането се поддържа, че разпоредбата нарушава конституционните изисквания за структурното и функционалното положение на касационната инстанция, на инстанционността на

процеса и свързаните с нея гаранции за правото на защита на гражданите и юридическите лица – чл. 56, чл. 119, ал. 1 и чл. 122, ал. 1 от Конституцията, както и на изискването за единство на правоприлагането и унифициране на съдебната практика, гарантирано от разпоредбата на чл. 124 от Конституцията.

Разпоредбата на чл. 119, ал. 1 от Конституцията предвижда, че правосъдието се осъществява от ВКС, ВАС, апелативни, окръжни, военни и районни съдилища. Според нас твърдяната противоконституционност на § 1 не може да бъде обоснована с тази разпоредба. В този смисъл се е произнесъл и Конституционният съд, на чиито решения се позоваваме:

В Решение № 16 от 1998 г. по конст. дело № 7 от 1998 г. Конституционният съд е приел, че “на основата на чл. 119, ал. 1 от Конституцията може да бъде направен извод, че съдопроизводството е по принцип триинстанционно. Това следва от изброяването на съдилищата в чл. 119, ал. 1, което предпоставя и апелативното (въззивното), и касационното обжалване. Същевременно няма основание да се приеме, че конституционният текст постановява процесът да бъде винаги триинстанционен. Тълкуването на съответните конституционни разпоредби и преди всичко на чл. 119, ал. 1 не разкрива конституционен императив в този смисъл. Ето защо Конституционният съд намира, че на триинстанционното производство трябва да се гледа като на принципно и преобладаващо разрешение, от което са възможни изключения по определени категории дела. В това отношение меродавни могат да бъдат съображения, също със значение на процесуални ценности, каквито са бързината на правораздаването, процесуалната дисциплина и процесуалната икономия”.

В друго свое решение - Решение № 27 от 1998 г. по конст. дело № 20 от 1998 г., Конституционният съд е приел, че “чл. 119, ал. 1 не следва да се тълкува буквално в смисъл, че всяко дело, независимо от неговия предмет, трябва да бъде разгледано триинстанционно. Касае се за едно принципно изискване, от което са допустими законодателни изключения..... В зависимост от различни ценности, които законодателно трябва да бъдат защитени, са възможни изключения от принципно важащата триинстанционна система”.

Считаме, че оспореният § 1 не нарушава и чл. 124 от Конституцията, съгласно който ВКС осъществява върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите от всички съдилища. Изчерпателно изброените в чл. 47 основания за отмяна на

арбитражните решения (несъществуване или недействителност на арбитражното споразумение, както и съществени процесуални нарушения в арбитражната процедура), изключват твърдението в искането, че ВКС "ще решава дела по същество, като обсъжда и фактически, а не само правни въпроси, както е при касационната проверка". Конституционният съд в Решение № 27 от 1998 г. по конст. дело № 20 от 1998 г. е приел, че "изключенията от триинстанционното производство не накърняват чл. 124 от Конституцията Наред с казаното трябва да се има предвид, че както ВКС, така и ВАС осъществяват своите правомощия по чл. 124 и чл. 125 от Конституцията преди всичко чрез своята тълкувателна дейност".

При обсъждането на твърдението, че с § 1 се нарушава конституционното право на гражданите и юридическите лица на защита на нарушените им права или законни интереси по реда на обжалването в друг стадий на процеса, не може да не се държи сметка за неоспорената с искането разпоредба на чл. 49 от закона, с която се уреждат последиците при отмяна на арбитражното решение и се гарантира правото на защита на страните по отмененото арбитражно решение. В тази връзка считаме за необосновано твърдението, че § 1 нарушава чл. 56 и чл. 122, ал. 1 от Конституцията.

По искането за установяване на противоконституционност на § 3, ал. 1

Разпоредбата предвижда, че чл. 47 и 48 се прилагат и за заварените производства по отмяна на арбитражни решения, като в тези случаи Софийският градски съд в двуседмичен срок от влизането в сила на този закон прекратява производствата пред него, отменя наложените обезпечителни мерки и изпраща делото за разглеждане от Върховния касационен съд.

В искането се поддържа, че оспорената разпоредба противоречи на чл. 8, чл. 117, ал. 2 и чл. 56 във връзка с чл. 122, ал. 1 от Конституцията, тъй като в нарушение на принципите за разделение на властите и за независимост на съдебната власт чрез законодателен акт на Народното събрание се предписва на съдебен орган да отмени свои актове – определения за допускане на обезпечения на икове по чл. 47, с което се застрашават защитата и реализацията на субективни граждански права.

Според нас оспорената разпоредба не само че не нарушава посочените конституционни принципи, но създава законова гаранция за равенство на гражданите пред закона – конституционно начало, закрепено с чл. 6, ал. 2 от Конституцията. С § 2 се правят изменения и допълнения в чл. 48, съгласно които предявяването на иска за отмяна на арбитражно решение вече е обусловено от плащането на по-голяма държавна такса, определена по общите правила, и спирането на изпълнението на арбитражно решение като обезпечителна мярка по искове по чл. 47 се допуска само от ВКС срещу представяне на обезпечение в размер на интереса от отмяна на арбитражно решение. С тази законодателна промяна, за противоконституционността на която в искането не са изложени конкретни аргументи, се създават бариери срещу сравнително лесната възможност, поради ниските такси и несъществени обезпечения в сравнение с интереса по делото, да се започне процедура за отмяна на арбитражно решение и да се спре неговото изпълнение. Отделно от това, конституционно недопустимо е от гледна точка на равенството на гражданите пред закона отделните категории правни субекти да се окажат в различно положение относно възможността да защитят правата си, като атакуват арбитражното решение.

Неоснователността на твърдението, че § 3, ал. 1 нарушава чл. 8 и чл. 117, ал. 2 от Конституцията, гарантиращи разделението на властите и независимостта на съдебната власт, може да се изведе от съдържанието на оспорената разпоредба. Възприетият с § 3, ал. 1 законодателен подход по отношение на заварените производства и наложените обезпечителни мерки не е конституционно недопустим, тъй като законодателният орган не прави опит да се произнася по конкретните съдебни актове, постановени от независимата съдебна власт. Няма конституционна пречка да се уреди еднаквото прилагане на законовите норми по отношение на правоотношенията, предмет на закона, включително заварените.

По искането за установяване на противоконституционност на § 2 и § 3, ал. 2

Изложените в искането аргументи са сведени до обусловеността на § 2 и § 3, ал. 2 от атакуваните разпоредби на § 1 и § 3, ал. 1, поради което се иска, при евентуална основателност на искането за установяване на противоконституционността им,

Конституционният съд да установи същото и по отношение на § 2 и § 3, ал. 2.

По изложените съображения за конституционно-съобразността на § 1 и § 3, ал. 1 считаме, че съответствието с Конституцията е осигурено и по отношение на § 2 и § 3, ал. 2.

Уважаеми госпожи и господа конституционни съдии,

Моля да приемете, че с оглед на изложените по-горе съображения, искането на Общото събрание на гражданската колегия на Върховния касационен съд е неоснователно, поради което следва да бъде отхвърлено.

ЗА МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ

/Людия Шумева/

